

POLSKI UNIWERSYTET NA OBCYZŹNIE
W LONDYNIE

ZESZYTY NAUKOWE

SERIA TRZECIA, NR 4, 2016

WŁADYSŁAW WYSZOWADZKI

PUNO W LONDYNIE

OBRAZ POLSKI
W PIŚMIENNICTWIE BRYTYJSKIM
W OKRESIE PONTYFIKATU
JANA PAWŁA II (1978–2005)

Pontyfikat Jana Pawła II rozpoczął się okresie, kiedy Polska znajdowała się w niezwykle trudnej sytuacji. W oczach świata nie była krajem suwerennym, miała bowiem narzucony ustrój komunistyczny. Papież Polak, zatroskany o swoją ojczyznę, z determinacją opowiadał się za godnością i wolnością człowieka. Był symbolem dążenia narodu polskiego do odzyskania niepodległości. Nic więc dziwnego, że oczy świata zwrócone były na Polskę i na Jana Pawła II, szczególnie w okresie walki Polaków o odzyskanie niepodległości i zalegalizowanie Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”.

Według niektórych, „Solidarność” powstała dzięki pierwszej pielgrzymce papieża Jana Pawła II do Polski w czerwcu 1979 roku. Słynne zakończenie homilii papieskiej na placu Zwycięstwa w Warszawie wygłoszonej 2 czerwca 1979 roku: *Niech zstąpi Duch Twój i odnowi oblicze ziemi. Tej ziemi*, dodało Polakom odwagi do wyzwolenia się spod władzy komunistycznej. Natomiast śmierć kardynała Stefana Wyszyńskiego – prymasa Polski (28 maja 1981 roku) i jego niemal królewski pogrzeb, obszernie komentowano w mediach brytyjskich.

Obawy o przyszłość Kościoła i narodu jeszcze bardziej się spotęgowały, gdy 13 maja 1981 roku dokonano w Watykanie na placu św. Piotra zamachu na życie pa-

pieża. Kolejnym wydarzeniem, które mocnym echem odbiło się w mediach, była nominacja Józefa Glempa, dotychczasowego biskupa warmińskiego, na urząd prymasa. Wywołało to wielkie zaskoczenie nie tylko ludzi świeckich, lecz także polskich biskupów. Stawiano pytanie, w jaki sposób nowy zwierzchnik będzie prowadził Kościół w Polsce.

Należy pamiętać, że władze komunistyczne liczyły na szybką śmierć papieża po zamachu. Opatrzność boża zrzędziła jednak inaczej – Jan Paweł II przeżył zamach i powrócił do zdrowia. W naród wstąpił entuzjazm, który nie trwał jednak długo. 13 grudnia 1981 roku został wprowadzony przez władze komunistyczne stan wojenny. Tysiące ludzi walczących o wolność i suwerenność narodu zapełniło miejsca internowania i więzienia. W kopalni „Wujek” na Śląsku, za przyzwoleniem władz komunistycznych, zostało zabitych dziewięciu górników.

Gospodarka polska znajdowała się w katastrofalnym stanie. Z ościennych państw do Polski napływała pomoc materialna. Sytuacja Polaków w ojczyźnie oraz w Wielkiej Brytanii była bardzo ciężka.

Mimo trudnych czasów Ojciec Święty Jan Paweł II przybył w 1982 roku z wizytą duszpasterską do Wielkiej Brytanii. Jakie były cele tej pielgrzymki? Po pierwsze, papież przyczynił się do duchowego rozwoju katolickiej wspólnoty w Wielkiej Brytanii. Drugim celem było osiągnięcie postępu w modlitwie i pracy na rzecz jedności między chrześcijanami. Ważny aspekt stanowiło również skierowanie umysłów i serc wszystkich ludzi ku wartościom i ideałom leżącym ponad materialnymi i świeckimi horyzontami.

Podczas wizyty Jan Paweł II poświęcił się spełnianiu trzech zadań duszpasterskich: jako nauczyciel, kapłan i pasterz. Dostrzegalną osią jego spotkania z wiernymi w Anglii, Walii i Szkocji było wspólnotowe sprawowanie sakramentów Kościoła, wspólne poszukiwanie jedności chrześcijan w dawaniu świadectwa i prawdziwym naśladowaniu Chrystusa.

Wyrazem ekumenicznego charakteru tej wizyty stało się niezapomniane spotkanie modlitewne w Canterbury z przedstawicielami różnych wyznań chrześcijańskich, a w szczególności z głową Kościoła anglikańskiego, arcybiskupem Robertem Runciem. O przebiegu tej ekumenicznej wizyty pisała zarówno prasa religijna, jak i świecka. Relacje z jej przebiegu były obszerne i przychylne zarówno papieżowi, jak i Kościołowi katolickiemu. Fascynację papieżem widać było niemalże w każdym brytyjskim czasopiśmie. Tygodniki katolickie, takie jak „The Universe”, „The Tablet” czy „Catholic Herald”, na bieżąco w kontekście wizyty papieskiej, obszernie relacjonowały również wydarzenia z Polski. Publikacje w prasie brytyjskiej, a także wiadomości w innych mediach pozytywnie ukazywały na przykład walkę Polaków

w obronie wolności i suwerenności. Papież przedstawiany był jako pielgrzym pokoju i miłości, syn polskiego społeczeństwa, narodu dumnego, szlachetnego, choć zniewolonego.

O postrzeganiu naszego narodu świadczyć mogą słowa Jana Pawła II przytoczone podczas pielgrzymki do Wielkiej Brytanii:

I have always admired your love of freedom, your generous hospitality to other people in their adversity. As a son of Poland, I have the strongest, most personal reasons for this admiration and for the thanks that go with it. (Zawsze podziwiałem waszą miłość w dążeniu do wolności, waszą wielką gościnność, chęć niesienia pomocy ludziom oraz wrażliwość na ich niedolę. Jako syn Polski mam najsilniejsze, najbardziej osobiste powody wyrażenia Wam swojej wdzięczności)¹.

Szczególny szacunek dla polskiego papieża i jego ojczyzny wyraziła królowa Elżbieta II podczas wizyty Jana Pawła II w pałacu Buckingham, ofiarowując mu kopię książki z XV wieku, ze zbiorów Biblioteki Królewskiej, napisaną przez polskiego pisarza:

The Queen presented the Holy Father with a facsimile copy of a book by the Polish writer Sobieski, the original of which is the Royal Library. The book was printed in Paris in the 15th century and came into the possession of the Royal Family during the reign of William IV.².

Spotkanie papieża z królową Elżbietą II miało charakter nieoficjalny. W czasie trwania wizyty papieskiej w Wielkiej Brytanii trwał konflikt wojenny o Falklandy pomiędzy Anglią a Argentyną. Papież spotkał się z królową jako głową Kościoła anglikańskiego, a więc rozmowy miały wymiar ekumeniczny. Półgodzinna wymiana zdań odbyła się przy drzwiach zamkniętych. Należy podkreślić, że było to drugie spotkanie Jana Pawła II z Elżbietą II, która w październiku 1980 roku złożyła papieżowi wizytę w Watykanie.

Przy okazji wizyty papieskiej w Wielkiej Brytanii zwrócono uwagę na fakt trudnej sytuacji w Polsce (wciąż bowiem trwał stan wojenny). Z tego powodu wezwano Brytyjczyków, aby przyszli Polakom z pomocą (szczególnie materialną):

Help us to continue sending regular consignments of food and medicines to the suffering people in Poland who are desperately in need of help. We assure you that every penny you send us will be converted into aid, which we can get to those in greatest need quickly and safely³.

---

¹ J. Buttom, *John Paul II in Great Britain*, „The Universe”, 4 VI 1982, No. 6331, s. 4.

² Tamże, s. 5.

³ Tamże, s. 11; J. Buttom, *John Paul II in Great Britain*, „The Universe”, 28 V 1982, No. 6330, s. 7.

Po zakończeniu wizyty duszpasterskiej papieża Jana Pawła II w Wielkiej Brytanii masowo zaczęła napływać pomoc materialna do Polski. Angielskie organizacje charytatywne słały do naszego kraju żywność, odzież i lekarstwa. Dostarczano też wiele sprzętu medycznego do szpitali. Ponieważ nie ufano władzom reżimowym, wszelka pomoc z Zachodu, a szczególnie z Wielkiej Brytanii trafiała do ośrodków działających przy kuriach diecezjalnych i kościołach, a następnie była rozdzielana do poszczególnych parafii.

Wzruszający obraz Polski z okresu wczesnych lat 80. oddaje artykuł Alexandra Tomskiego zamieszczony w „Catholic Herald”: *Kawałek Polski w południowym Londynie*⁴. Autor opisuje spotkanie z Polonią, która zjechała z całej Wielkiej Brytanii na spotkanie ze swoim rodakiem. Odbłyło się ono na stadionie Crystal Palace w Londynie 30 maja 1982 roku. W przemówieniu do rodaków papież utwierdzał ich w wierze i mocy Ducha Świętego, podkreślając wierność Bogu i Jego Matce. Mówił:

*Ci, którzy opuszczali kraj, czy za chlebem, czy z innych powodów, zabierali ze sobą jaśnogórski lub ostrobramski obraz. Obraz ten był zewnętrznym znakiem ich wiary, ich przywiązania do Chrystusa i Polski. Oto jest nasza wiara, oto jest wiara Kościoła. W tej wierze wzrastał naród polski od tysiąca lat. W tej wierze wzrasta naród polski za dzisiejszych, znowu trudnych dni, chociaż te dni nie przestają być dla nas dniami nadziei. Bracia i Siostry, Polonio angielska, wzrastajcie i trwajcie przed Bogiem i ludźmi, przed swoim własnym sumieniem i przed historią, która pisze dzieje ludzi i dzieje ludów, a pisze ostatecznym Bożym sądem na kartach ludzkich dusz bardziej niż na pergaminach ludzkich bibliotek*⁵.

Autor powyższej publikacji twierdzi, że Jan Paweł II jest człowiekiem nadziei, bo chociaż Polska w omawianym okresie była pełna cierpienia, to na pewno sytuacja w końcu ulegnie zmianie. Należy jeszcze bardziej kochać naszą ojczyznę. Polacy na całym świecie powinni pokładać nadzieję w Matce Bożej Królowej Polski, tak ważnej dla Polaków:

*He embarked upon the mystery of Poland, a nation most sorely tried, a country most deeply furrowed by suffering, and yet one which is most loved... [...] Poland does not cease to be itself even outside Poland but with the passing of years the temporal presence of Poland is painfully absent. Hundreds began weep quietly but tears could not alter the joyous experience*⁶.

⁴ *A piece of Poland in South London rejoices and weeps*, „Catholic Herald”, 4 VI 1982, No. 5012, s. 19.

⁵ Przemówienie Jana Pawła II do rodaków na stadionie Crystal Palace w Londynie, 30 V 1982.

⁶ M. McDonald, *Witness to Hope*, „Catholic Herald”, 4 VI 1982, No. 5012, s. 10.

Kolejnym wydarzeniem, które szeroko komentowała prasa brytyjska, było wprowadzenie i zamordowanie księdza Jerzego Popiełuszki, który niezwykle ofiarnie związał się z duszpasterstwem ludzi pracy. Otaczał troską wszystkich potrzebujących, zwłaszcza dotkniętych cierpieniem fizycznym i moralnym czy ubóstwem. Odznaczał się umiejętnością jednoczenia ludzi różnych środowisk i warstw społecznych. Każdego człowieka umiał uszanować, a w życiu kapłańskim praktykował posłuszeństwo.

Od 1992 roku ksiądz Jerzy Popiełuszko był zaangażowany w pracę parafii na warszawskim Żoliborzu. W kościele św. Stanisława Kostki odprawiał msze święte w intencji ojczyzny. Głoszone homilie opierał na nauczaniu papieża Jana Pawła II i kardynała Stefana Wyszyńskiego. Mówił o bolesnych problemach deptania praw ludzkich, godności człowieka, o łamaniu sumienia⁷. Jednocześnie zachęcał do pojednania i spokoju, nawołując, by zło dobrem zwyciężać. Z tego powodu został uznany za niebezpiecznego dla systemu komunistycznego. Oskarżano go o działalność antypaństwową i uruchomiono przeciwko niemu całą kampanię zniesławienia oraz represji. A kiedy go ostrzegano, mówił krótko: „Rola księdza jest taka, by głosić prawdę i za prawdę cierpieć. Jeśli trzeba, nawet za prawdę oddać życie”.

19 października 1984 roku, po odprawieniu mszy świętej dla robotników w Bydgoszczy i odmówieniu różańca, w czasie powrotu do Warszawy, ksiądz Popiełuszko został uprowadzony, a następnie zamordowany. Dokonali tego oficerowie służb specjalnych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Od dnia pogrzebu grób księdza Jerzego stał się miejscem masowych odwiedzin i modlitwy – odwiedziło go około 18 mln ludzi. W 1987 roku modlił się przy nim (dziś już święty) papież Jan Paweł II, a w 2005 także kardynał Joseph Ratzinger (papież Benedykt XVI). Sława świętości oraz męczeństwa księdza Popiełuszki rozeszła się nie tylko w Polsce, lecz także na całym świecie. Tygodniki takie, jak „The Times”, „Daily Telegraph” czy „The Universe”, dość obszernie komentowały życie, działalność i śmierć księdza Popiełuszki. 6 czerwca 2010 roku ksiądz Jerzy Popiełuszko został zaliczony do grona błogosławionych.

9 lipca 1988 roku w anglikańskim opactwie Westminster miała miejsce niezwykła uroczystość. Na frontonie opactwa zostało uroczyście odsłoniętych 10 figur męczenników XX wieku. Wśród nich znalazła się figura Maksymiliana Kolbego z zakonu franciszkanów, więźnia obozu koncentracyjnego Auschwitz. Ojciec Kolbe oddał dobrowolnie życie za skazańca Franciszka Gajowniczka, uznał bowiem, że swoje już przeżył, a Franciszek Gajowniczek ma rodzinę i powinien dla niej żyć.

⁷ G. Sikorski, *Jerzy Popiełuszko*, London, 1999; C. Anderson, J. Bogle, *John Paul II. Man of Prayer. The spiritual life of a saint*, Gracewing, 2014, s. 59–60.

Podczas uroczystego nabożeństwa ekumenicznego, w którym uczestniczyła królowa Elżbieta II oraz dostojnicy Kościoła katolickiego (z kardynałem Basilem Humem) i wieloma duchownymi różnych wyznań chrześcijańskich, podkreślano bohaterską śmierć tych 10 męczenników, którzy w różnych częściach świata walczyli w obronie najbiedniejszych, opowiadali się za wolnością, sprawiedliwością i pokojem⁸.

Doniosłym wydarzeniem w życiu Kościoła katolickiego w Wielkiej Brytanii była beatyfikacja siostry Faustyny Kowalskiej, apostołki Bożego Miłosierdzia. Uroczystość odbyła się 18 kwietnia 1993 roku, a 30 kwietnia 2000 roku (w drugą Niedzielę Wielkanocną, zwaną Niedzielą Miłosierdzia) miała miejsce kanonizacja.

Wyniesienia do chwały ołtarzy i zaliczenia siostry Faustyny do grona świętych dokonał papież Jan Paweł II⁹. Po beatyfikacji i kanonizacji w Kościele katolickim bardzo szybko wzmacniał się kult Bożego Miłosierdzia. W wielu świątyniach został zawieszony obraz Jezusa Miłosiernego. Wprowadzono nabożeństwa do Jezusa Miłosiernego, a Koronka do Miłosierdzia Bożego stała się uniwersalną modlitwą Kościoła. Beatyfikacji i kanonizacji siostry Faustyny poświęcono niezwykle dużo artykułów w zagranicznej i polskiej prasie. Na temat kultu Bożego Miłosierdzia i postaci św. Faustyny napisano również wiele książek. Stały się one dla ludzi wierzących drogą prowadzącą do Boga, pozwalającą im na nowo odkryć prawdę o Bożym Miłosierdziu¹⁰.

Reasumując powyższe wypowiedzi na temat obrazu Polski w piśmiennictwie brytyjskim, należy podkreślić, że Jan Paweł II w czasie swych podróży apostołskich prawie zawsze podkreślał, że jest synem polskiego narodu, który w ciągu swych dziejów – doświadczony wieloma cierpieniami – pozostawał zawsze wierny Bogu, polskiej tradycji i kulturze¹¹. Kościół w Polsce, wcielając w życie nauczanie Jana Pawła II, umocnił się w wierze i może być dla wielu dobrym przykładem odczytywania znaków czasu w dzisiejszym świecie.

⁸ R. Royal, *The Catholic Martyrs of the Twentieth Century. A comprehensive World History*, New York, 2000, s. 193.

⁹ Pope John Paul II, „Homily for the Canonization of Sister Mary Faustina Kowalska”, 30 IV 2000.

¹⁰ M. F. Kowalska, *Diary of Saint Maria Faustina Kowalska. Divine Mercy in My Soul*, Stockbridge, 2003, s. 110–117; R. Torretto, *A Divine Mercy Resource*, New York – Bloomington, 2010, s. 192.

¹¹ G. Weigel, *The End and the Beginning. Pope John Paul. The Victory of Freedom, the Last Years, the Legacy*, New York, 2010, s. 321.

BIBLIOGRAFIA

- A piece of Poland in South London rejoices and weeps*, „Catholic Herald”, 4 VI 1982, No. 5012.
- Anderson C., Bogle J., *John Paul II. Man of Prayer. The spiritual life of a saint*, Gracewing, 2014.
- Buttom J., *John Paul II in Great Britain*, „The Universe”, 28 V 1982, No. 6330.
- Buttom J., *John Paul II in Great Britain*, „The Universe”, 4 VI 1982, No. 6331.
- Kowalska M. F., *Diary of Saint Maria Faustina Kowalska. Divine Mercy in My Soul*, Stockbridge, 2003.
- McDonald M., *Witness to Hope*, „Catholic Herald”, 4 VI 1982, No. 5012.
- Royal R., *The Catholic Martyrs of the Twentieth Century. A comprehensive World History*, New York, 2000.
- Sikorski G., *Jerzy Popiełuszko*, London, 1999.
- Torretto R., *A Divine Mercy Resource*, New York – Bloomington, 2010.
- Weigel G., *The End and the Beginning. Pope John Paul. The Victory of Freedom, the Last Years, the Legacy*, New York, 2010.
-

WŁADYSŁAW WYSZOWADZKI

THE IMAGE OF POLAND IN THE CATHOLIC PRESS DURING THE PONTIFICATE OF JOHN PAUL II (1978–2005)

SUMMARY

The author focuses here on the image of Poland as mediated through the prismatic figure of John Paul II. Publications dealing with the Pope and the Church in Poland and appearing in the British media, especially the Catholic press, have shown the huge positive impact the Polish Pope had in his homeland during an eventful period of Communist rule. Analysis of the British publications and their portrayal of major historical events during the pontificate of John Paul II demonstrates at the same time key part played by the Polish Pope in the creation of a positive image of Poland in the British Isles.

Keywords: image of Poland, catholic press, Pope John Paul II